

Fig. 1. Magleby. Ydre, set fra Nordøst.

Hude 1903

MAGLEBY KIRKE

MØNBO HERRED

Kirken, hvis ældre Ejerhistorie ikke kendes, blev ved Salget af det mønske Krongods 1777 afhændet til Klintholm, hvorfra den overgik til Selveje 7. April 1910. De to Taarne skal være bygget af to ugifte og formuende Søstre, og Gunildsbakken, SØ. for Byen, skal have sit Navn efter den ene af dem¹.

Kirkebyen ligger tæt ved Sognets Vestgrænse, fjærnt fra Klinten og Kystlinjerne. Fra Kirken, som rejser sig paa Høje-Møns vestre Fald, er der vid Udsigt mod Vest. Det jævne Kirkegaardsterræn er mod Nord og Syd hegnet af Kampestensdiger. Omkring Nordøsthjørnet staar et Stykke, delvis sentmiddelalderlig, Kridtkvadernur, som brydes af en Port med Piller af smaa Mursten fra 1800'erne, og som paa Østsiden slutter sig til en Præstegaardslænge.

Bygningen er et Langhus, bestaaende af et romansk Skib, et endnu i romansk Tid tilbygget Taarn og et sengotisk Østparti, samt to gotiske Udbygninger: Sakristi mod Nord og Vaabenhus mod Syd².

Af den anselige, senromanske *Murstensbygning*, fra o. 1200—1250, staar Skibet, hvis Triumfgavl dog er forsvundet sammen med det oprindelige Kor. Munkestenene maaler o. 27,5—28 × 11—12 × 8 cm, men ikke faa Sten er mørkbrændte og kortere, kun 26 cm. I Munkeskiftet kan der være tre eller kun en enkelt Løber mellem Binderne; talrige Bomhuller er lukkede i ny Tid, og Fugerne, der synes at have været simpelt glattede, er nu næsten overalt fornyede. Murhøjden er o. 7 m. At dømme efter smaa og stærkt forvitrede Rester under Vestgavlen (nu synlige i Taarnrummet) har Murene haft Sokkel med afrundet Led under en Skraakant, men den er ellers overalt fjærnet og erstattet med raa Kamp. Murhjørnerne har været markerede med Lisener, som nu kun er bevarede ved de med Taarnet sammenbyggede Vesthjørner. Gesimsen prydes af en nu helt hvidkalket Rundbuefrise, hvilende paa Binderkonsoller med Rundstavkant. I hver af Langmurene har der været fire anselige, 2,10 m høje Vinduer, af hvilke der i Sydsiden kan paavises de tre, paa Nord-siden kun eet, det vestligste, som endnu er aabent; paa Karmhjørnernes Sten spores Riffelhugning, og over Rundbuene er der Prydskifter af krumbrændte Løbere. Dørene, der sidder umiddelbart øst for de vestligste Vinduer, er nu begge lukkede, men Norddøren, der er omdannet til et lavtsiddende Vindue, er dog kun tilmuret i selve Døraabningen. Dens yderste Karmled, med Løber-Prydskifte over Halvstensbuen, er retvinklet, medens det næstyderste har afrundet Profil med et overpudset, kun o. 8 cm højt Kapitæll; ogsaa Dørens Inderparti er rundbuet. Syddøren er helt tilmuret og moderne overpudset. Skibets nu stærkt ødelagte Vestgavl har haft et enkeltsmiget, rundbuet Loftsvindue, nu tilmuret og brudt af en sengotisk Loftsdør; den indre Bredde er 130 cm. Gavlens Rejsning har været stejlere end det nuværende Tag, og det oprindelige Tagværk (sml. Fig. 3) har haft Udhæng som i Keldby. Spor efter Bræddeloft som i Keldby og Elmelunde er ikke kendelige, da Overvæggene dækkes af grov Mørtelpuds (sml. Kalkmalerier).

Meget snart efter Skibets Fuldendelse dækkedes hele Vestgavlen af det ejendommelige, senromanske *Taarn*, med tvillingdelt Overparti (Fig. 3, sml. Stege S. 206). Dets Bredde bestemmes af Vestlisenerne. Munkestensmurværket ligner Skibets, men Stenene er dog lidt tykkere (indtil 9,5 cm). Har der været Sokkel, er denne nu helt erstattet af smaa Kampesten. Under Opførelsen er Skifterne hist og her kommet til at ligge skævt, hvad man har søgt at udjævne ved Flikskifter og Rulskifter, hvori der er indsat Løbere med Bredsidens udad. De lave, svære Murpillen paa Vestsiden er nu, ligesom store Dele af Taarnets Murflader, stærkt skalmurede, men Nordsiden viser dog, at de hører til det oprindelige Anlæg. Taarnrummet, hvis Vestdør og Vindue er nymodens, har tidligere haft en rundbuet, vistnok oprindelig Vestdør³ og rimeligvis, som angivet paa Fig. 3, to Arkader ind til Skibet; i den nuværende sengotiske Taarn-

bue er Vangerne nemlig ældre end Spidsbuen. Det har fra første Færd været øverhvelvet, men af de to glatsømmede, kuppelagtige Krydshvælv, som har hvilet paa en fra Øst- til Vestvæggen spændt Bue, er nu kun levnet de nederste Flige. Gjordbuen og de øvre Partier er ved Taarnbuens Omdannelse erstattede med en sengotisk Overdel, til hvis Halvstens-Krydsribber der slutter sig en Hjælperibbe i Vestkappen. Af de oprindelige Hvælv har det søndre føjet sig efter Taarntrappen, hvis Cylinder kommer til Syne i Sydvesthjørnet, hvilende paa en »Trompe«, et tragtformet Hvælvingstik, 120 cm over Gulvhøjden. Den nuværende, ydre Trappedør, der har ødelagt en rundbuet, smiget Vinduesglug, er brudt i senere Tid. Oprindeligt har Adgangen til Trappen været fra

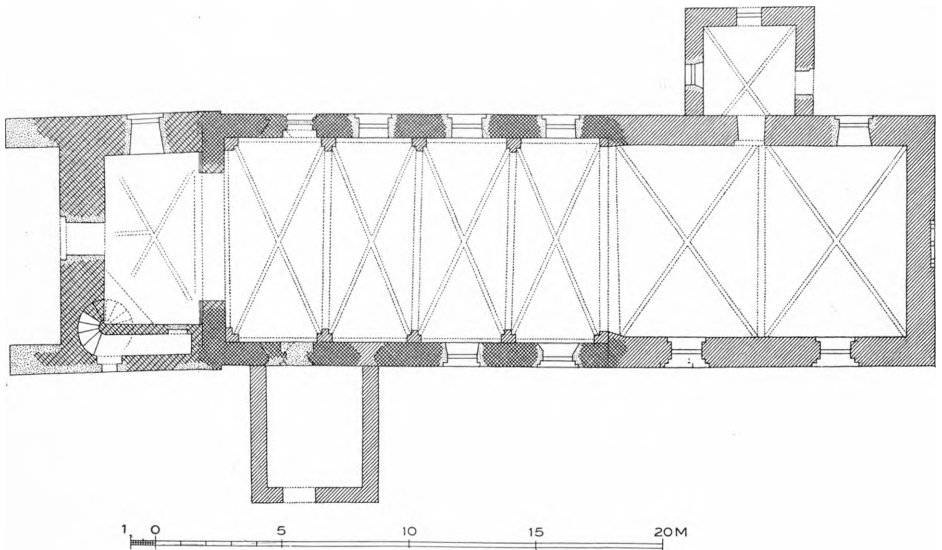


Fig. 2. Magleby. Plan. 1:300. Maalt af C. G. Schultz 1930.

Taarnets Indre ad en nu lukket Dør i Syd­væggen. Et Forrum med fladt tøndehvælv­et Loft fører herfra hen til den magelige, brede Vindeltrappe i Syd­vesthjørnet; den har en 46 cm svær Spindel og Hvælv i direkte Fortsættelse af det nysnævnte, vandrette Tøndehvælv; Overdøren er rundbuet. Det høje Mellemstokværk har kun været sparsomt belyst af to Vinduesglugger, begge rundbuede og meget svagt enkeltsmigede; den søndre sidder noget højere end den nordre. Mod Vest har der aldrig været Vindue, men mellem Øst- og Vest­væggen er der spændt en 225 cm bred Rundbue, hvis Underside i Mørtelen har bevaret Aftryk af det Træstillads, hvorover den er muret. Denne Bue bærer Støttemuren for Taarnets tvillingdelte Top. I det ydre er Delingen nu stærkt tilsløret, da Tvillingtaarnene er samlede under eet Tag og det smalle, 70 cm brede Mellemrum mellem dem er lukket ved Skalmure (delvis af smaa Sten). Bortset herfra staar Tvillingtøppene velbevarede. Glamhullerne har

deres oprindelige Placering og Form. Tvillingtøppene har otte Glamhuller, to i hver af Bredsiderne mod Nord og Syd, et enkelt i Smalsiderne mod Øst og Vest. De er alle rundbuet tvillingdelte, med smalle Aabninger og svær Midtpille ; i det østligste af Nordsidens Glamhuller er denne vistnok af Kridtsten og forsynet med et profileret Kapitæled, de andre derimod af Munkesten. Men baade Piller og Spejl tilsløres af Mørtelpuds og Hvidtekalk, som gør det umuligt at skelne, i hvor stort Omfang de grove og uregelmæssige Piller er fornyede. Bag de ydre Lukkemure staar Tvillingtøppenes mod hinanden vendte Mure, der er spinklere end de andre Sider; rundbuede Døre i Højde med Glamhullerne har dannet Adgang mellem de to Taarnøppe. Om de oprindelige øvre Afslutninger kan kun oplyses, at Kornerup paa Væggene i det nordre Taarnkammer har set talrige Stænk af smeltet Bly, der sikkert vidner om en Brand³. Det nuværende, afvalmede Fællestag er af Fyr. Om de talrige Reparationer af Taarnmurene minder Jærnkæraarstal 1699 og 1765.

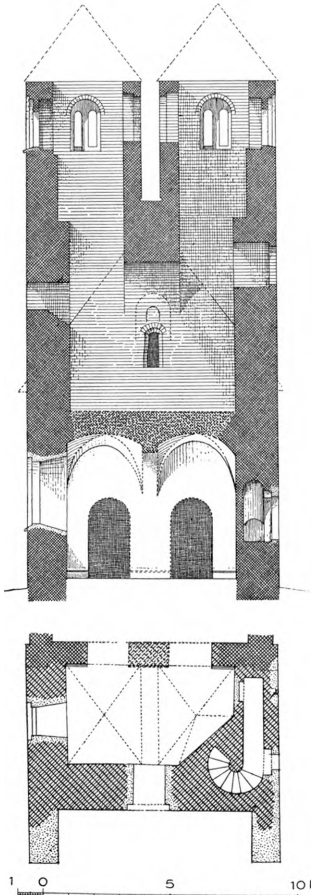


Fig. 3. Magleby. Tvillingtaarnet. 1:300. Snit, set mod Øst, og Plan, delvis rekonstrueret. Maalt af C. G. Schultz 1930.

Gotiske Ændringer og Tilbygninger, af Munkesten i Munkeskifte. I 1400'erne indbyggedes *Skibets Hvælv*. Vægpillerne har meterhøj, skraakantet Sokkel og rundstavprofileret Kragkifte; Gjordbuerne er fladrundt spændte; Ribberne har Halvstens Bredder og Kapperne Trækhuller (spinkle Overribber med Trinsten). I Tagværket over Skibet er der Rester af Krydsbaandskonstruktion (Huljærns Stregnumre), som maaske er jævnaldrende med Hvælvene.

Medens det oprindelige Kor endnu stod, tilbyggedes *Sakristiet*, af store Munkesten. Det fladbuede Nordvindue sidder i spidsbuede Spejl; et tilsvarende Østvindue er ødelagt af den nymodens Yderdør. Den femtaktede Gavl har fem spidsbuede Højblændinger. Rummet overdækkes af et Hvælv med Halvstensribber, der ligesom hele Sakristibygningen er afskaaret mod Syd ved Korets Udvidelse. Tagværket er middelalderligt (skaarne Stregnumre).

Langhuskoret, fra Begyndelsen af 1500'erne, har over store Syldsten, af hvilke en enkelt paa Sydsiden er rejst, Mur af store Munkesten (30 × 14 × 9 cm). To anselige Sydvinduer er fladbuede i spidsbuede Spejl; en tilmuret Syddør har Fladbue ligesom Sakristidøren. Gesimsen er en svagt fremtrædende Flad-

buefrise paa rundstavprofilerede eller facetskaarne Konsoller. Østmuren (Fig. 1) har i Stedet for Vindue en korsformet Blænding med Tværlod paa de øvre Korsarme, Taggavlen 13 Kamtakker og et rigt, vandret delt Blændingssystem: nederst Savskifte, derover en Række Pibefelter, fire Cirkelfelter og under Kammene højere Felter med vandret Overdækning og Hængestave paa karvesnitagtigt skaarne Konsoller; det midterste Højfelt er dog spidsbuet over Zigzagmuring, og i Toptinden er der to smaa Rektangler. Senere Jærnankershoveder danner Aarstallet 1758. Det Indre overdækkes af to Hvælv med Halvstensribber og enkelte Trækhuller (lette Overribber med Tværtrin). Det samtidige Tagværk har baade Dragerstol og Krydsbaand (Huljærns Stregnumre).

Vaabenhuset, nu Ligkapel, er jævnaaldrende med Langhuskoret. I Murens øvre Del er der mellem Munkestenene tre Kridtstensskifter. Den skævtstående Syddør er rundbuet. Den syvtakkede Gavlf, som minder om Korets, har over et Savskifte to Rækker smaa Rektangelfelter og derover to Cirkelfelter og en Firkant, omgivet af Smalfelter med Hængestave.

Kirkens Mure, der tidligere har været rødkalkede, staar nu rensede med hvidkalkede Enkeltheder. Tagene er teglhængte, Koret med Munketagsten. De nymodens, rundbuede Vinduer, der sikkert er fra Slutningen af 1700'erne, omfatter Trækarme, i hvis Rundbuefelter der er krydsende Blyprosper. Ogsaa i Vinduesfløjene har der været Bly.

Som Tærskel i Sakristidøren ligger en Oldtidssten med skaalformede Fordybninger. En Oldtids Slibesten ved Vaabenhusdøren har med Urette været anset for et Vievandskar.

KALKMALERIER

Over Hvælvene findes paa Skibets grovt mørtelpudsede, hvidtede Vægge Rester af gotiske Dekorationer, malede med rødbrun Farve. Et og samme Motiv, et Par nedadvendte, symmetriske Bladslyng med et nedadvendt Kors mellem sig, gentages i en Række o. 65 cm under Tagremmen. Østligst paa Nordvæggen skimtes en ubestemmelig Figurrest, paa Sydveggen en lille sort Skive.

INVENTAR

Altartavlen (Fig. 4), paa nyt Træbord, er et Højrenaissance-Arbejde med malet Aarstal 1598, sikkert af Abel Schrøder den ældre i Næstved. Storstykket, der flankeres af joniske Søjler, er seksdelt; af Felterne, der skilles af Pilastre eller Hermer med Menneskehoveder, har de tre øvre Arkaderammer. Over Fodstykkets Midtfremspring hviler et liggende Lam, hvortil svarer

Relieversalerne: »Agnus Dei« i Postamentforsidens Kassetteværk. Storvingerne, paa hvis Konturer der sidder Engle, har enkelt kasetteagtigt Kartoucheværk, hvori der er reliefskaaret dels Billedskærerredskaber: Træhammer, Huljern, Passer (Fig. 5), dels et antikt Harnisk og to Hellebarder. Topstykket, der ligeledes tredeles af Søjler, har i Midtfeltets Arkade et anseligt Rigs-

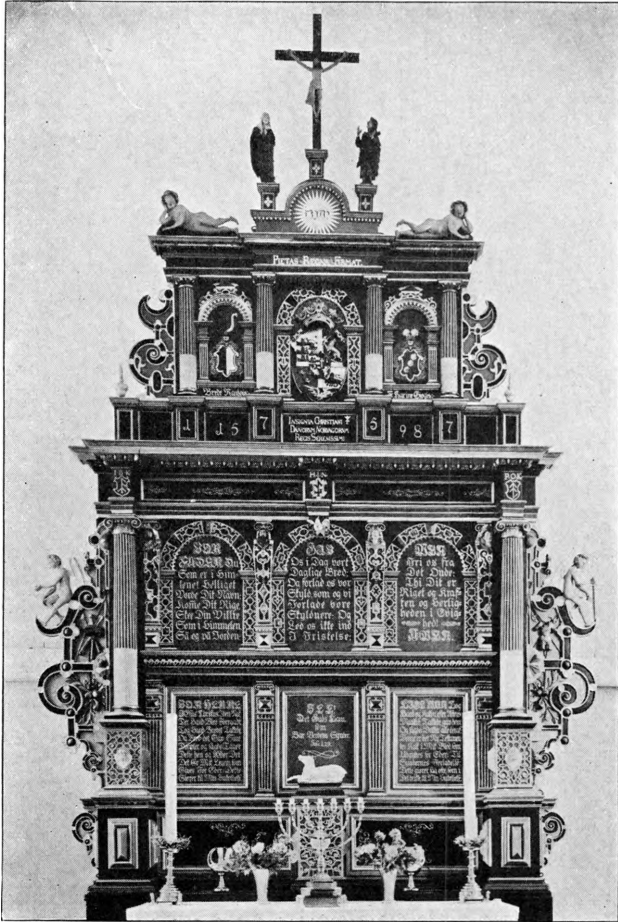


Fig. 4. Magleby. Altartavle 1598.

V. H. 1934

1598. Ved Rigsvaabenet er malet latinske Indskrifter: Christian den Fjerdes Vaaben og Valgsprog. Nadverordene i de nedre Storfelter er malet 1757; før den Tid læstes paa Tavlen Fader Vor og Nadverordene paa Latin, Dansk og Plattysk.

Over den indre Dør hang o. 1670 en Trætavle forestillende en Pave, som traadte en Kejser under Fødder, sikkert en middelalderlig Altartavle.

Altersølv. Kalk, 24,5 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1861 med Mestermærke ATD.

Disk med samme Stempler. †Kalken, som blev omgjort 1861, skulde efter

vaaben og krones af en Krucifiksgruppe over et lille halvrundt Gavfelt, flankeret af to liggende Drengbørn. Figurerne er stive, men sirligt skaarne ligesom Ornamenterne. Stafferingen er fornyet 1918 af Kunstmaler H. v. Bergen. Tidligere domineredes Tavlen af en altfor kraftig Marmorering fra 1757 (Aarstallet malet paa Topstykkets Postamenter). Om Tavlens oprindelige Renaissancestaffering minder opmalede Skjolde, paa Storgesimsens Fremspring tre Bomærkeskjolde med Bogstaverne IBK HIN POK, sikkert to Kirkeværger og Præsten, Hr. Jens Nielsen⁴; i Topstykkets Sidefelter Lensmandsparrets to Adelsvaaben, Rantzau og Gjøe, med Underskrifterne: Brede Rantzow, F: Karine Giøgis,

Sagnet være fundet i Viverhøj, Matr. 12 af Raabymagle, Borre Sogn. *Oblat-æske*, rund, i Bunden graveret: »Magleby Kierche paa Møen« og Mestermærke vistnok for Christopher Jonsen 1754 (Olrik 81). *Vinkande*, 32 cm høj, af kbh. Prøvesølv 1824, i Empireform, med Mestermærke for Johan Isbrandt (Olrik 258). *Sygekalk*, 13,5 cm høj, med sekstunget Fod, sekskantet Skaft, seksdelt Knop med Midtplade; paa Kummen graveret: »Maglebye Kircke paa Møen tilhørende«; Mestermærke for J. P. Komløv (Olrik 293). *Disk*, af kbh. Prøvesølv 1850 med Mestermærke for A. Michelsen (Olrik 36).

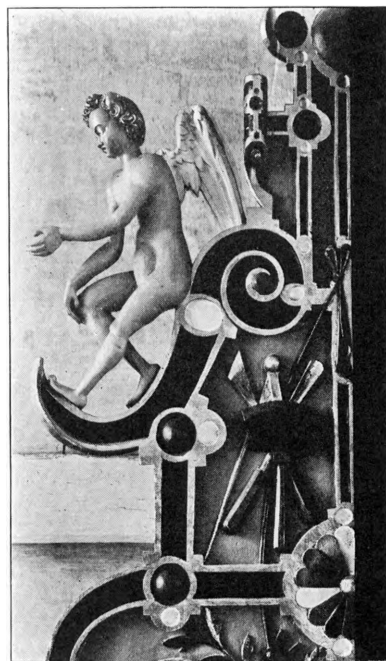
Alterstager, af gotiserende Form, med tre-ringet, 32,5 cm højt Skaft; Grupper af gennembrudte Huller findes baade i Lyseskaalen, som har otte smaa Skaar i Overkanten, og i Fodskaalen, der hviler paa siddende, langhalsede Løvefigurer.

Font (Fig. 6) af gullandsk Kalksten, tidlig-gotisk. Den lave Kumme, 91,5 cm i Tvm., har paa sine ti Sider flade, uregelmæssige Bueslag, med Diamantbosses, om Relieffer: Skæggemaske, Buk, Ørn, Kentaur, Buk, Menneske med stort Profilhoved, firbenet Dyr, Dobbeltørn, og firbenet Dyr med Palmethale. Paa Hjørnerne over Buerne er der enten Menneskehoveder eller gotiske Smaaspir. Foden bestaar af to Sten, et rundt, opad noget udladende Skaft med Rundstav forneden, og en tikantet Basis.

To *Fade*. 1) af sydtysk Arbejde, 58 cm i Tvm., med Marie Bebudelse omgivet af Hjort- og Hundfrise, der gentages paa Randen; 2) af Tin, med Bukkelrand, hvorpaa graveret: »Maglebye Kirche Døbefad 1722«. Tre Tinstempler: Cirkel med tre Taarne, omgivet af en kongekronet Rose og I W P, to Ovaler med Jomfru, IWP og 1702 (den københavnske Tinstøber Jørgen Wilhelm Plenge)⁵. Det sidstnævnte Fad er ikke mere i Brug.

Korbuekrucifiks. Paa Loftet ligger Kroppen af en Krucifiksfigur med langt, folderigt Lændeklæde, o. 110 cm høj, næsten helt ødelagt. Fra 1300'erne.

Prædikestol af Eg, udført 1859 »i en ligefrem antik Stil« (Kaldsbog). 1755 nævnes, at paa den gamle †*Prædikestols* Himmel stod indvendig: »Ao. 1634 da hæderlig Mand Hr. Niels Frandsøn Bruun var Sognepræst er denne Prædikestol stafferet Gud og Kirken til Ære«. 1718 blev »Billedhuggerværket under Prædikestolen, som var frafaldet, igen opsat og forbedret« (Rgsk.).



V. H. 1930

Fig. 5. Magleby. Enkelthed af Alter-tavlen.

Stokværket er fra 1859. Orgelpulpiturets Brystværn har Rester af et meget simpelt, renaissanceagtigt profileret Panel, i hvis Fyldinger der har været Arkadefelter, vistnok med Malerier. 1728 opsattes et nyt Pulpitur over Korets søndre Side og et over Kvindestolene paa den nordre Side. Orglet stod paa et Pulpitur ud mod Koret(?). En ny Skriftestol kom til Koret (Rgsk.).

Taarnur fra 1856. Fra det gamle †*Urværk*, som tillige slog Kvarterslag, staar paa Træhusets Gesimsbrædt en fordybet Versalindskrift: »Anno 1695 Mag. Morten R: BH: Hans H: (dvs. Mag. Morten Reenberg, Hr. Hans Heting) Kierckewerge A R S B M oc M L S K«.

Klokker. 1) Fra o. 1300. Skriftløs, af slank, unggotisk Form. Tvm. 65 cm.

(Uldall S. 9).

2) Over Akantusbladække: »Aus dem Feuer bin ich geflossen Felix Fuchs hat mich gossen 1632«. Tvm. 105 cm.



Fig. 6. Magleby. Font.

C. A. J. 1915

GRAVMINDER

Epitafium. Trætavle med sort Skrive-skrift paa hvid Bund over Hans Coster, Sognepræst for Maglebye, født paa Møen 15. April 1740, død sammesteds 8. Marts 1786 af en voldsom Sygdom, efter næppe tre Fjerdingaars Tjeneste, efterladende en Enke og seks umyndige Børn. Mindet sattes »ham sukkende af en tro Ven, som i 20 Aar kendte, ærede og elskede ham«; efter en i nederste Hjørne paa-klisset Seddel var denne Ven Ejeren af Gjorslev Joh. Fred. Lindenkroner⁷. Nu i Sakristiet, for paa Korets Østvæg.

Gravsten. 1) Unggotisk Sten, 175 × 95 cm, med fordybede Linjer, Hjørne-cirkler, skriftløse Randbaand, og i Feltet et Kors, med Cirkelslag, staaende paa en Kløverbladsbue. Senere er der uden Hensyn til de oprindelige Linjer indhugget en fordybet Versaltværskrift over Peder Lauritson i Vimose og Hustru Margrethe Andersdaatter; Stenen bekostet af dem for sig selv og deres sande Arvinger 1673. Rejst i Taaarnet.

2) Fra o. 1400, med Reliefmajuskelrandskrift: »Hic iacet Andreas Ebbonis olim rector ecc(lesi)e Magleby [orate] pro eo« (»Her hviler Anders Ebbeson fordum Sognepræst til Magleby Kirke, [beder] for ham«). Indskriftens Rammeliner danner i Hjørnerne Ottekanter, indfattende smaa Evangelisttegn. Midt paa Stenen er indridset en Kalk med rund Stang, rund Knop og ottekantet

Fod. Gullandsk Kalksten, o. 217 × 118 cm, liggende i Korgulvet foran Knæfaldet, maaske paa oprindelig Plads⁸.

3) Ølandskalksten, 182 × 105,5, med religiøs Randskrift, Hjørnecirkler med siddende Evangelistfigurer, mellem de øverste et Englehoved, mellem de nedre to udslidte Bomærkeskjolde (i Kvindens skimtes en Rose) og næsten udslidt Reliefversaltværskrift, hvoraf to Aarstal 1652 og 1662 har kunnet læses. Rejst i Taarnet.

Mindetavle over Sognets Faldne 1864.

Kirkegaardsmonument af Neksøsandsten med Marmortavle over Johan Peter Gad, født 16. Aug. 17[61], død 29. Jan. 182[5], Sognepræst i 35 Aar, i Ægteskab 36 Aar med Ane Catrine Staal.

Forsvundne Gravminder. †Epitafium over Benedict Nicolai, død 1591; nævnt i Resens Atlas.

†*Begravelser.* 1) Breide Rantzau og Hustru Carine Gjøe⁹.

2) Major Lützwow af Livgarden til Hest lod i Sakristiet indrette en Begravelse¹⁰ for sin afdøde Hustru Elisabeth von Levetzou.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1713—31 (RA). — Kaldsbøger fra 1738, 1805—45, 1845—57, fra 1862 (ved Embedet). — Præsteindberetninger 1755 (NM) og 1759 (LA); sidstnævnte er kun en Kopi af 1755-Indberetningen. — Museumsindberetninger af Henry Petersen 1880, C. A. Jensen 1915. Revideret af C. A. J. og V. H. 1930. — Resens Atlas. Uldall Fol. 186. III, 46 (KB). — Høyens Notebog XIII (1832). C. Bågos Notebog 1856 (NM).

Opmaalinger: Studierejser af Kunstakademiets Elever. 2. R. I, Bl. 6—11. Efter Tegninger af Poul Holsøe, Aage Lauritzen, H. Paludan og Axel Erh. Petersen.

J. Kornerup: Kirker med Tvillingtaarne. Aarb. f. nord. Oldkynd. 1869. S. 28. — J. B. Løffler: Danmarks Kirkebygninger. S. 233 f. — Fr. Bojsen: Magleby Kirke. Præstø Amts Aarbog 1913, 71—82. — Beckett: Danmarks Kunst. I, 190.

¹ Gl. kgl. Saml. Fol. 733, 59. J. Kaalund Christiansøn: Beskrivelse over Møen. 1722.

11. Cap. B. C. Sandvig: Beskrivelse over Møen. 1776. S. 42. J. Paludan: Beskrivelse over Møen. II. 1824. S. 154. ² Efter Maalinger, foretagne af Sognepræst Kisum, Elmelunde, afviger Kirkens Orientering 11,5° mod Syd fra astronomisk Øst. ³ Kornerup: AfO. 1869, 28 f. ⁴ Præstø Amts Aarbog 1913, 77. ⁵ Ts. f. Industri 1906, 76.

⁶ Klokkeren fra 1699, som omtales i H. F. VIII, 517, har ikke eksisteret, men skyldes en Misforstaaelse af Præsteindberetningen 1755, der omtaler dette Aarstal som siddende udvendig paa Taarnets søndre Side. ⁷ Præstø Amts Aarbog 1913, 80. ⁸ Tegning af S. Abildgaard 1758 (NM). Høyen antyder det nu manglende: orate. Afskrift i Præsteindberetningen 1755. Stege Bys Bog. S. 6. Præstø Amts Aarbog 1913, 79. ⁹ Sandvig. S. 83. ¹⁰ Skøde af 17. Juni 1696; Paludan II, 155.

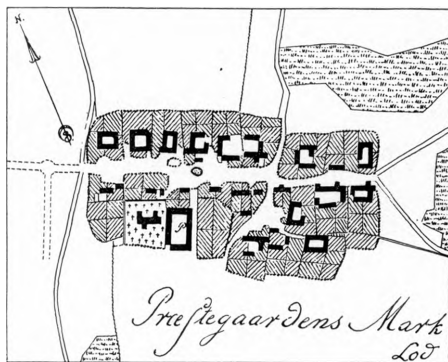


Fig. 7. Magleby 1798.